

Κ.Π.Καβάφης

(1863-1933)

Φαναριώτικης καταγωγής, ο Καβάφης γεννήθηκε στην Αλεξάνδρεια, όπου άκμαζε η ελληνική κοινότητα. Εκεί έζησε το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του. Μετά τον θάνατο του πατέρα του πέρασε ένα διάστημα της εφηβείας του στην Αγγλία και στη συνέχεια στην Κωνσταντινούπολη. Χρημάτισε για αρκετά χρόνια υπάλληλος και το 1922 παραιτήθηκε για να αφοσιωθεί αποκλειστικά στην ποίηση.

Τα ποιητικά κείμενα του Καβάφη πλησιάζουν τον πεζό λόγο. Αυτό κατορθώνεται με τη λιτότητα στην έκφραση, τα λιγοστά επίθετα, τον ελεύθερο στίχο με τον άνισο αριθμό συλλαβών. Η γλώσσα είναι ιδιότυπη και περιέχει πολλά στοιχεία από την καθαρεύουσα αλλά και από τη δημοτική, ενώ είναι διανθισμένη με πολλούς ιδιοματισμούς από την Αλεξάνδρεια και την Κωνσταντινούπολη.

Ενώ ο ποιητής γνώριζε πολύ καλά τα σύγχρονα λογοτεχνικά ρεύματα, όπως ήταν ο παρνασσισμός και ο συμβολισμός, δε φαίνεται να ακολούθησε συστηματικά κάποιο από αυτά. Βαθμιαία απομακρύνθηκε εντελώς και κινήθηκε στα πλαίσια του ρεαλισμού.

Ο Καβάφης, όπως γράφει ο καθηγητής Νάσος Βαγενάς, είναι ο μόνος ποιητής που χρησιμοποίησε την ειρωνεία ως κύριο μηχανισμό παραγωγής ποιητικότητας. Η δραματική και η τραγική ειρωνεία του (απεικόνιση των αντιθέσεων ανάμεσα στα φαινόμενα και την πραγματικότητα) διαμορφώνει και τη λεκτική του ειρωνεία και αποτελεί το στοιχείο που προκαλεί ακριβώς την «ποιητική συγκίνηση».

Το έργο του Τα αναγνωρισμένα από τον ίδιο ποιήματά του είναι 154. Το μοτίβο της αξιοπρεπούς στάσης κατά τη διάρκεια της ζωής του ανθρώπου χαρακτηρίζει αυτά τα ποιήματα.

Ο ίδιος ο ποιητής διέκρινε τα ποιήματά του σε τρεις κατηγορίες: στα φιλοσοφικά, τα ιστορικά και τα ηδονικά (ή αισθησιακά). Από αυτά τα περισσότερα ανήκουν στα ιστορικά.

Ο ποιητής έζησε στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου. Έδειξε έντονο ενδιαφέρον για την ιστορία και ειδικά για τους ελληνιστικούς και ρωμαϊκούς χρόνους. Στα ποιήματά του γίνεται παραλληλισμός της σύγχρονης εποχής και της ύστερης αρχαιότητας. Τα τραγικά λάθη του ελληνισμού που ανιχνεύονται στην ύστερη αρχαιότητα και τον οδήγησαν στην παρακμή εντοπίζονται και στη σύγχρονη εποχή του ποιητή.

Τα ποιήματα του χωρίζονται σε:

- φιλοσοφικά
- ιστορικά
- ερωτικά ή ηδονιστικά

Γνωρίσματα της καβαφικής ποίησης

Α.η επίδραση του συμβολισμού(η χρήση συμβόλων,ο υπαινιγμός και η υποβλητικότητα καθώς και η μουσικότητα)

Β.η ιδιότυπη γλώσσα(μείγμα καθαρεύουσας και δημοτικής με τύπους αλεξανδρινούς και κωνσταντινοπολίτικους)

Γ.η επίδραση από τον παρνασσισμό και η επιμονή στη λεπτομέρεια της εικόνας.

Δ.η χρήση του δραματικού διαλόγου,η θεατρικότητα.

Ε.η ειρωνεία

Στ.η ηθελημένη πεζολογία και η απουσία ομοιοκαταληξίας.

1.Όσο μπορείς

Το ποίημα γράφτηκε το 1905 και δημοσιεύτηκε το 1913.Ανήκει στα παραινετικά-συμβουλευτικά ποιήματα του Καβάφη στο πλαίσιο των φιλοσοφικών του αναζητήσεων.

Θέμα:το καθήκον του ανθρώπου να μην εξευτελίζει τη ζωή του με ανούσιες συναναστροφές.Οι κίνδυνοι που κρύβονται για τον άνθρωπο από τις συμβατικές κοινωνικές σχέσεις.

Η ιδέα στηρίζεται στους **αντιθετικούς άξονες** άτομο-κοινωνία.Διαγράφεται η στάση του σκεπτόμενου ατόμου απέναντι στο αντιπνευματικό περιβάλλον του,όπου υπάρχει κίνδυνος απώλειας της αξιοπρέπειας.

Ενότητες:1^η στροφή:ο κίνδυνος

2^η στροφή:οι συνέπειες

1.Ποιο πρόσωπο χρησιμοποιεί ο ποιητής;Σε ποιον απευθύνεται;Ποια είναι η προτροπή-συμβουλή του;

Ο Καβάφης χρησιμοποιεί το β'ενικό πρόσωπο.Μοιάζει να διαλέγεται τόσο με τον αναγνώστη και να τον παροτρύνει να διατηρήσει την αξιοπρέπειά του,όσο και με τον ίδιο του τον εαυτό.

2.Γιατί επαναλαμβάνεται η λ.πολύς-πολλή;

Μας συμβουλεύει να διαφυλάξουμε την ατομικότητα μας από την απειλή της μαζοποίησης αντιδρώντας στην πληθώρα των συμβατικών σχέσεων που δε μας καλύπτουν.

3.Πώς ξεκινά η 2^η στροφή;

Με την επανάληψη της προστακτικής 'μην την εξευτελίζεις'που συνδέει την α'και β' στροφή και εκφράζει το βαθύτερο νόημα του ποιήματος.

4.Ποιες κοινωνικές εκδηλώσεις μπορούν να ευτελίσουν τη ζωή του ατόμου;Δώστε ένα σύγχρονο παράδειγμα.

Όταν οι κοινωνικές εκδηλώσεις είναι συμβατικές και υπαγορεύονται από υποχρέωση,τότε ευτελίζουν τη ζωή του ατόμου.Όταν πας όπου πηγαίνουν οι πολλοί,όταν δεν κρατάς την αξιοπρέπειά σου,τότε ευτελίζεις τη ζωή σου.

Ένα σύγχρονο παράδειγμα θα μπορούσε να ήταν το γεγονός ότι σε εκδηλώσεις μουσικές ή θεατρικές συχνάζουν πολλές φορές άνθρωποι απλώς για να δηλώσουν ότι ήταν κι εκείνοι εκεί,χωρίς να έχουν ουσιαστική γνώση του θέματος ή άμεσο ενδιαφέρον.Σε αυτές τις εκδηλώσεις περισσεύει η ματαιοδοξία,η περιέργεια και η κακία.

5.Καταγράψτε τις μετοχές και εξηγήστε τη λειτουργία τους στο ποίημα.

Οι μετοχές είναι οι εξής; Πηαίνοντας,γυρίζοντας,εκθέτοντας.Είναι μετοχές ενεργητικών ρημάτων και δείχνουν ότι ο ίδιος άνθρωπος που ενεργεί ο ίδιος έχει και την ευθύνη των πράξεών του.Είναι τροπικές μετοχές με αιτιολογική χροιά και δείχνουν τον τρόπο με τον οποίο θα μπορούσε κάποιος να εξευτελίσει τη ζωή του.

6.Τι δείχνουν τα επίθετα 'συχνά'και 'καθημερινά';

Ο άνθρωπος βρίσκεται διαρκώς σε κίνδυνο να παρασυρθεί από εξωτερικά ερεθίσματα που θα τον οδηγήσουν σε απώλεια της αξιοπρέπειάς του.

7.Στο ποίημα επαναλαμβάνεται ο στίχος 'Όσο μπορείς',που αποτελεί και τον τίτλο του.Ποια η σημασία του;

Πώς και πόσο μπορεί κανείς να διαφυλάξει την αξιοπρέπεια του.

8.Ποιες προσπάθειες θα πρέπει να καταβάλλει ο άνθρωπος για να διατηρήσει την προσωπική του ελευθερία;

Πρέπει να αποφεύγει την καθημερινή φθορά,την ανοησία,τη συνάφεια και την κίνηση.Αυτή η συχνότητα μας κάνει να ξοδευόμαστε σε σχέσεις επιφανειακές.Για να

υπερασπιστεί ο άνθρωπος την αξιοπρέπεια του πρέπει να καλλιεργείται πνευματικά, να αυτοβελτιώνεται και γνωρίζει τον εαυτό του και τις ανάγκες του.

9. Ποιόν κίνδυνο επισημαίνει ο ποιητής στον τελευταίο στίχο; Πώς αυτός μπορεί να αντιμετωπιστεί;

Υπάρχει ο κίνδυνος η ζωή μας να γίνει ξένη-φορτική. Μια ζωή ξένη προς τον εαυτό μας, αλλοτριωμένη, που μοιάζει με φορτίο. Ο άνθρωπος αποξενώνεται από το κοινωνικό του περιβάλλον και από τον ίδιο του τον εαυτό. Το πρόβλημα που θίγει ο ποιητής είναι πολύ έντονο στην εποχή μας που χαρακτηρίζεται από χαλάρωση των ανθρωπίνων σχέσεων, αντιπνευματικότητα και μαζοποίηση. Ο κίνδυνος μπορεί να ξεπεραστεί, αν ο άνθρωπος γνωρίσει τον εαυτό του, τον αποδεχτεί, τον βελτιώσει και επιλέξει ωφέλιμες συναναστροφές και ουσιαστική επικοινωνία με τους ανθρώπους.

Γλώσσα και ύφος

Η γλώσσα είναι ιδιότυπη, κράμα δημοτικής και καθαρεύουσας. Στο ποίημα κυριαρχούν τα ρήματα και οι μετοχές, με τις οποίες δηλώνεται ο τρόπος μέσω του οποίου ο άνθρωπος εξευτελίζει τη ζωή του.

Το ύφος είναι απλό και πεζολογικό, χαμηλόφωνο και παραινετικό και αντιποιητικό.

Εκφραστικά μέσα

Παρομοίωση: σαν μια ξένη φορτική. Μεταφορά: πηαίνοντας την...

Επαναλήψεις λέξεων, χρήση προστακτικής και υποτακτικής που δηλώνουν την προτροπή να μην αυτοεξευτελιζόμαστε.

Το μέτρο του ποιήματος είναι ιαμβικό και οι στίχοι ανισοσύλλαβοι και ανομοιοκατάληκτοι.

2. Φωνές

Λυρικό ποίημα με νοσταλγική και εξομολογητική διάθεση.

Θέμα: οι αγαπημένες φωνές νεκρών ή χαμένων προσώπων που επιστρέφουν στα όνειρα και στις σκέψεις των ανθρώπων θυμίζοντάς τους τα νεανικά τους χρόνια και τις όμορφες εμπειρίες του παρελθόντος.

Οι ενότητες είναι όσες και οι στροφές:

1. ανάκληση αγαπημένων φωνών
2. όνειρα και σκέψεις
3. ήχοι σα μουσική

1. Γιατί ο ποιητής χαρακτηρίζει τις φωνές “ιδανικές”;

Πρόκειται για “φωνές” του παρελθόντος νοσταλγικές, εξωραισμένες, ίσως και μη πραγματικές. Είναι φωνές που αγαπήθηκαν και που λειτουργούν μέσα μας.

2. Σε ποιους ανήκουν οι φωνές;

Ανήκουν σε όσους πέθαναν ή έχουν εξαφανιστεί από τη ζωή μας. Ο ποιητής ανακαλεί μνήμες μορφών και βιωμάτων.

3.Ποιο γραμματικό πρόσωπο χρησιμοποιείται και γιατί;

Η χρήση α' πληθυντικού προσώπου χρησιμοποιείται για να δηλώσει ότι όχι μόνο για τον ποιητή αλλά και για τους αναγνώστες υπάρχουν πρόσωπα που χάθηκαν από τη ζωή τους.Ο ποιητής διευρύνει τα συναισθήματα του και αναφέρεται στις ιδιότητες της μνήμης.Τα πρόσωπα που χάσαμε μιλούνε στα όνειρα μας."Όσο μεγαλώνει κάποιος,τόσο αυξάνεται ο αριθμός των προσώπων που δε βλέπει πια.

4.Πώς λειτουργούν οι φωνές;

Με δυο τρόπους:Κάποτε μιλούν στα όνειρά μας(στο ασυνείδητο) άθελα μας και κάποτε σκόπιμα τις ανακαλούμε στις σκέψεις μας.Είναι η περίπτωση της συνειδητής αναδρομής στο παρελθόν,για να αναπληρώσουμε κάποιες χαρές που μας λείπουν.

5.Γιατί ο ποιητής χρησιμοποιεί ρήματα στον ενεστώτα;

Αποδίδουν ζωηρές εντυπώσεις,Η απουσία των προσώπων γίνεται αισθητή στο παρόν προσδίδοντας μελαγχολία.

6.Με ποιο τρόπο φθάνουν οι φωνές-αναμνήσεις στα όνειρα και στις σκέψεις του ποιητή; Γιατί;

Οι φωνές των αγαπημένων προσώπων,οι αναμνήσεις φθάνουν σαν ήχοι στα όνειρα και στις σκέψεις του ποιητή.Ο ήχος περισσότερο από την εικόνα ή άλλα ερεθίσματα ανακαλεί αυθόρμητα ένα πλήθος από εμπειρίες που φωλιάζουν στην ψυχή μας,φέρνουν στο νου μας όμορφες στιγμές και η ψυχή γεμίζει νοσταλγία.

7.Ποια συναισθήματα θέλει να εκφράσει ο ποιητής.Πιστεύετε ότι εκφράζονται καθαρά;

Τα συναισθήματα μελαγχολίας,θλίψης και νοσταλγίας δεν εκφράζονται καθαρά,αλλά υποβάλλονται μέσα από τους ήχους και την ατμόσφαιρα αναπόλησης,καθώς και της αντιπαράθεσης του άχαρου παρόντος με το ευτυχισμένο παρελθόν.

8.Ποια στοιχεία του συμβολισμού διακρίνεται στο ποίημα;

Στο ποίημα κυριαρχεί η χρήση των συμβόλων(οι φωνές και οι ήχοι συμβολίζουν τις αναμνήσεις),η υποβλητικότητα,δηλ.η συναισθηματική επιρροή και αβίαστη μεταβίβαση των σκέψεων και των συναισθημάτων στους άλλους μέσα από τη δημιουργία ιδιαίτερης ατμόσφαιρας(τα συναισθήματα της θλίψης και της νοσταλγίας δεν εκφράζονται άμεσα) και τέλος η μουσικότητα,αφού στους δυο τελευταίους στίχους του ποιήματος ο συνδυασμός των λέξεων,η στίξη και η παρήχηση του ν δίνουν μουσικό ρυθμό στο ποίημα.

9.Σχολιάστε την ειδική λειτουργία των ήχων και της μουσικής στους δυο τελευταίους στίχους.

Οι ήχοι συνδέονται με τη νιότη του ποιητή και παρομοιάζονται με μουσική.Η μουσική εντύπωση εντείνεται με τον τρόπο που συνδυάζονται οι λέξεις με τις παρηχήσεις του ν και την ιδιαίτερη χρήση της στίξης.

Η θύμηση των προσώπων μεταμορφώνεται σε ήχο που γεννά αγαλλίαση και τέρψη.

10.Χαρακτηρίστε τη γλώσσα,το μέτρο και το ύφος του ποιήματος.

Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του Καβάφη είναι ο μεικτός χαρακτήρας της γλώσσας,κράμα δημοτικής και καθαρεύουσας.Κυριαρχούν τα ρήματα,η φυσικότητα και η ακρίβεια.Το ύφος είναι απλό,πεζολογικό,εξομολογητικό και νοσταλγικό.

Το μέτρο είναι ιαμβικό.Ο ίαμβος είναι πιο κοντά στον πεζό λόγο.

11.Εντοπίστε τα εκφραστικά μέσα του ποιήματος.

Χαρακτηριστικό της γλώσσας του Καβάφη είναι η ξερή διατύπωση,επομένως δεν υπάρχει πληθώρα εκφραστικών μέσων.Έχουμε μερικές παρομοιώσεις(χαμένοι σαν τους πεθαμένους,ήχοι σα μουσική) και την ακουστική εικόνα "σα μουσική τη νύχτα μακρινή που σβήνει".Η νύχτα δημιουργεί υποβλητική ατμόσφαιρα.Τέλος,υπάρχει η μεταφορά "ήχοι από την πρώτη ποίηση της ζωής μας"και η προσωποποίηση"κάποτε

στα όνειρά μας ομιλούνε''. Τα επίθετα είναι ελάχιστα, υπάρχουν επαναλήψεις λέξεων και ασύνδετο σχήμα.

12. Ποιες είναι οι ιδέες και τα συναισθήματα που εκφράζονται στο ποίημα;

Το ποίημα θυμίζει επιτύμβια επιγραφή. Ό,τι έχει απομείνει στη μνήμη από τα χαμένα πρόσωπα είναι ο ήχος της φωνής τους. Ο ποιητής θρηνεί για τη χαμένη του νιότη και ασυνείδητα επιστρέφει στο παρελθόν για να αναπληρώσει τις χαρές που του λείπουν και μας λείπουν.